

Tomatisaagi kujunemist mõjutavad tegurid mahetingimustes

Ingrid Bender

Ingrid.Bender@jpbi.ee

Kasvunõuded

- Väga nõudlik valguse, mõõdukalt nõudlik soojuse suhtes, opt päeval +22-24 ja öösel +16-18 °C. Alla +10 °C lakkab kasv
- Vajab normaalseks kasvuks ja arenguks avarat, hästi tuulutavat ruumi
- Huumusrikas, kobe, nõrgalt happeline muld (pH 5,5-6,5)
- Neutraasel ja aluselisel mullal on tomati toitumine häiritud, nn puudushaigused

Kasvunõuded

- Relatiivne õhuniiskus 60-70% on optimaalne
- N vajalik suurel hulgal tõusmetest õienuppude moodustumiseni
- K vajalik suurel hulgal viljakandeperioodil
- P vajab 4x vähem kui K ja Ca, 2-3x rohkem kui N
- Ca kogu arengutsükli jooksul

Külv

- Laitmatu tomatiistiku saab valgusküllases köetavas kasvuhoones
- Kvaliteetse tomatiseemne idanevus peab olema vähemalt 90%
- Viirushaiguste tõrjeks viia läbi märgpuhtimine: 30 min 1%-lises KMnO_4 lahuses
- Külvatakse kasti või potti või toitekuubikusse
- Külvid kaetakse
- Tomat tärkab 20-25 °C juures 5-6 päevaga

Istikute kasvatamine

- Kui hakkab arenema esimene pärisleht, siis pikeeritakse – tavaliselt 1 nädal peale tärkamist
- Ühe kuu möödudes istutatakse potti, võib pikeerimise ka vahele jätta
- Oluline õige temperatuuri hoidmine, kohandada valgusoludele
  - Valgel ajal soodne +17-20 °C
  - Pimedal ajal +15-16 °C
  - Relatiivne õhuniiskus 60-70%
  - Kasta leige veega +20-25 °C

Maa-ala ettevalmistamine

- Kasvuhoonekultuure on lubatud kasvatada ka monokultuuris
- Sügisel mullaharimiseelselt koristada taimejäänused (taimehaigused)
  - Eemaldada u 15 cm paksune pindmine mullakiht
  - Laotada orgaaniline materjal (kõdusõnnik, kompost)
  - Orgaaniline aine mulda viia (küünd, freesimine)

Istutamine

- Õigesti ettekasvatatud tomatitaim on parajate lehevahedega, kompaktne, kõrguse ja laiuse suhe 1:1
- Kütteta kasvuhoonesse istutatakse tavaliselt suuremate öökülmade ohu möödumisel (mai keskel)
- Istutusaugud soovitav varem valmis kaevata- muld soojeneb, kasta ohtralt
- Mullatemperatuur üle 15 °C
- Tomat talub sügavat istutust, varrel moodustuvad külgsuured

Kasvuaegne hooldamine

- Soovitatav esimesel istutusjärgsel nädalal mitte kasta - juurestiku arenemine
- Kasta võimalusel mullasiseste torude kaudu- õhk kuivem
- Jahedamate pilves ilmadega kasta 1x nädalas, kuumal ajal 2-3x nädalas
- Kasta ohtralt ja harvemini
- Parim aeg kastmiseks on varahommik, hommikupoolik

Kahjustajad

- Külmades kasvuhoonetes ei ole kahjureid
Eesti tingimustes probleemiks
- Seenhaigused on enamlevinud tomatihaigused,
nendest alljärgnevalt olulisemad

Hahkhallitus *Botrytis cinerea*

- Üle 200 teadaoleva peremeestaime
- Võib esineda parasiidina või saprofüüdina
- Kahjustab kõiki maapealseid taimeosi
- Seen talvitub sklerootsiumidena või mütseelina taimejäänustel

Hahkhallitus *Botrytis cinerea*

©T.A. Zitter

Hahkhallitus *Botrytis cinerea*

- Nakkus levib kontaktset või õhuvooludega
- Hahkhallitus levib värvuvatel õitel
- Varre kahjustused tekivad kas otsese kolonisatsiooni teel või nakatunud lehtede kaudu
- Õietolmu sattumine infektsioonitilka suurendab märkimisväärselt nakatumist

Hahkhallitus viljadel

- Otsese kokkupuute tagajärjel
  - muutub vili kokkupuutekohas helepruuniks või valgeks
  - võib areneda pehme mädanik, kest jääb terveks, sisemus pudrutaoline, vesine
  - viljad varisevad
- Õhuvooluga kantud spooridega
  - viljal tekivad heledad ringid, keskel täpp
  - peremeestaime reaktsioon lokaliseerib patogeeni

Hahkhallitus viljadel

Hahkhallitus *Botrytis cinerea*

- Levikuks soodsad
  - madal temperatuur (keskm 12 C°)
  - kõrge õhuniiskus (taimede märg pind)
- Optimaalne spooride arenguks on
  - õhuniiskus üle 80% (90%)
  - infektsioonitilk
  - temperatuuri vahemik 18 – 24 °C (5h)
  - + 5 °C

Hahkhallitus viljadel

Tomati-pruunmädanik, -lehemädanik *Phytophthora infestans*

- Kahjustab vilju ja lehti
- Nakkus levib kartulilt tomatile
- Opt üle 75% õhuniiskus ja temp 14-23 °C
- Viljadel on mitmesuguse kujuga ebamäärase piirdega pruunid sissevajunud ja kõvad laigud
- Lehtedel tekivad hallikasrohelised laigud, mis hiljem haaravad kogu lehestiku
- Kahjustab peamiselt hilist tomatisaaki

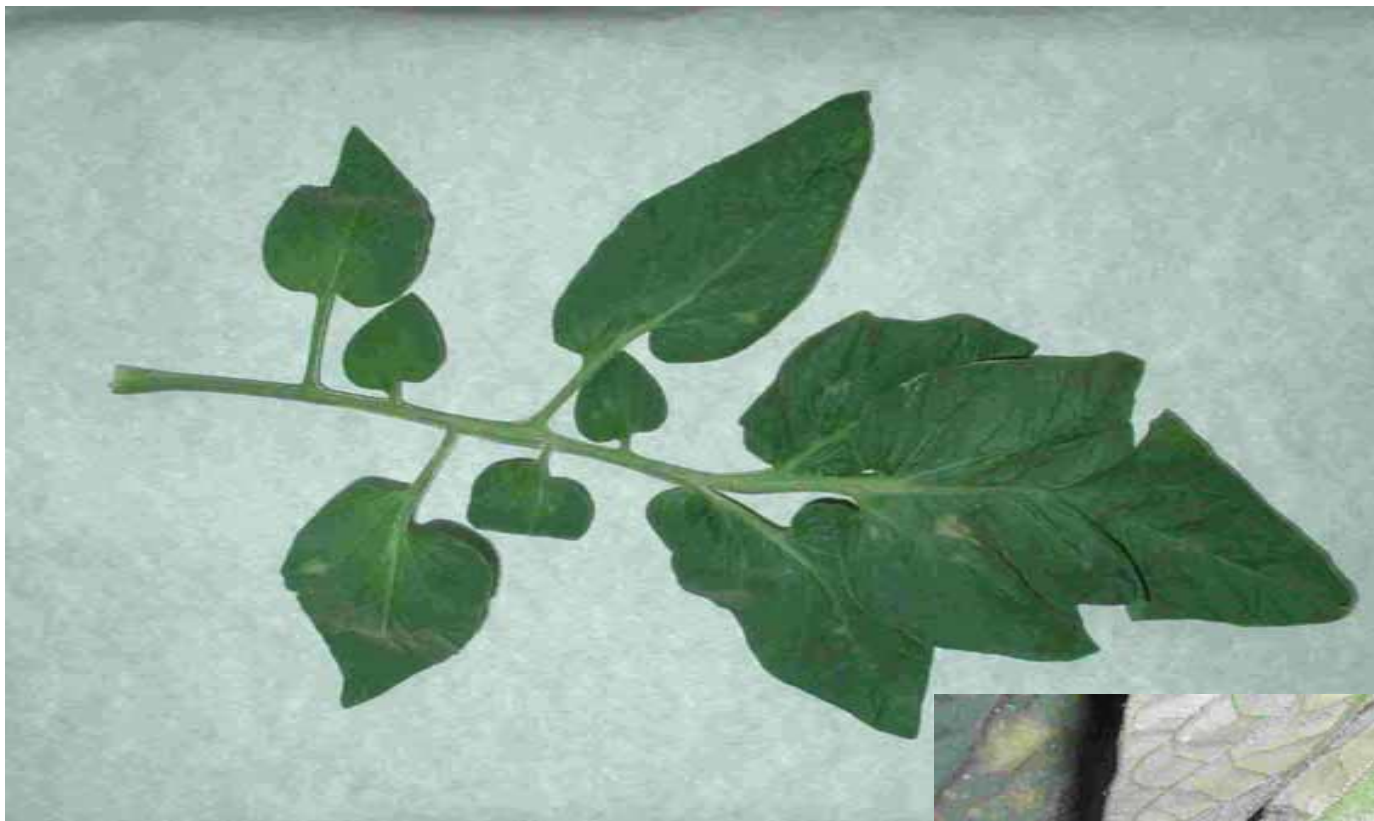
Tomati-pruunmädanik, tomati-lehemädanik

Tomati-ruugehallitus *Cladosporium fulvum*

- Kahjustab ainult lehti
- Alates õitsemisest on lehtedel ümmargused või ebakorrapäraseid rohekaskollased laigud. Alumisel küljel on eostest ja eoskandjatest moodustunud hallikaspruun kirme.
- Levib kogu lehestikule
- Soodne on õhuniiskus üle 85% ja temp 20-22 °C ööpäevaringselt

Tomati-ruugehallitus

Kuivlaiksus tomatil

Alternaria solani

- Kahjustus algab alumistest lehtedest
- Arenevad ümarad, piklikud või nurgelised hallikad kontsentriliste ringidega 0,5-2cm suurused laigud
- Haiguse süvenedes laigud liituvad ja katavad kogu lehe. Leht puruneb.
- Lehe-ja taimevartel on laigud pikad, sissevajunud
- Haigustekitaja säilib seeneniidistikuna ja eostena lehtedel, koristusjätmetel, toetusmaterjalil...

Kuivlaikus tomatil

Alternaria solani

Tomati-varrepõletik *Didymella lycopersici*

- Tomati varrel maapinna lähedal pruunikad laigud
- Laikude kohal koor sisse vajunud, kaetud limase korruga
- Laik ümbritseb kogu varre
- Taim enamasti närub
- Talvitub mullas, toetusmaterjalil
- Optimaalne 10- 17 C°
- Levikut soodustab suur õhuniiskus

Haiguste ennetamine ja tõrje

- Haiguskindlate sortide kasvatamine, terve seeme
- Tagada kasvahoone hea tuulutatavus
- Mullasisene kastmine
- Sügisel pindmise mulla kasvuhoonest väljaviimine
- Vältida taimede liiga tihedat seisu
- Haigete taimede eemaldamine koos mullapalliga
- Haigete taimeosade ja viljade ära korjamine
- Taimedel mehaaniliste vigastuste vältimine

Maheviljelusse sobivad sordid

- Resistentsed haiguste suhtes
- Varajased - enne haiguste massilist levikut peamine saak
- Väikeseviljalised, viinamarjatomatid
- Kodumaise päritoluga (eelis ebasoodsal aastal)

Kõige paremat varast saaki andnud sordid

Aasta	Sort	Kg/m ²
2001	‘Valve’	1,9
2002	‘Mato’	3,8
2003	‘Koit’	2,3
2004	‘Maike’	0,4
2005	‘Maike’	0,5
2006	‘Maike’	2,7

Kõige paremat kogusaaki andnud sordid

Aasta	Sort	Kg/m ²
2001	‘Valve’	9,3
2002	‘Suso’ F1	10,5
2003	‘Ildiko’ F1	7,7
2004	‘Erk’	6,2
2005	‘Sun Baby’	7,5
2006	‘Garten Freude’	6,8

Kõige tervemate viljadega sordid

Aasta	Sort
2001	'Gardenes Delight'
2002	Haigused puudusid
2003	'Garten Freude'
2004	'Valve'
2005	'Maike'
2006	'Garten Freude'

Parema maitsega sordid 2004

Sort	Hinne Jõgeval	Sort	Hinne Tartus
'Visa'F1	4,2	'Valve'	4,1
'Malle'F1	4,1	'Vilja'	4,0
'Sun Baby'	3,9	'Visa'F1	4,0

Täna tähelepanu eest!

